

TÁLIMDA LIDERLIKNING AKTUAL MUOMMOLARI.

Saytova Shaxsanem Bayramovna

Qaraqalpaqstan Respublikasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14496665>

Annotatsiya. Ilimiy maqolada tálim-tárbiya muosalarida liderlikning ahamiyati, liderlikning turlari, huquqiy cheklashlar, qollab -quvvatlashlar haqqida keng malumotlar berilgan. Maqolada avtoritarlik va demokratik liderlikliklarga tegishli malumotlar berilgan.

Kalit sózlar: Ta'lim muassasasida liderlik, liderlikning turlari, liderlikning dolzarb muammolari, Huquqiy cheklovlar, Moliyaviy qo'llab-quvvatlash, Avtoritar liderlik, Demokratik liderlik.

CURRENT ISSUES OF LEADERSHIP IN EDUCATION.

Abstract. The scientific article provides extensive information on the importance of leadership in educational institutions, types of leadership, legal restrictions, and support. The article provides information on authoritarian and democratic leadership.

Keywords: Leadership in an educational institution, types of leadership, current issues of leadership, Legal restrictions, Financial support, Authoritarian leadership, Democratic leadership.

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЛИДЕРСТВА В ОБРАЗОВАНИИ.

Аннотация. В научной статье представлена обширная информация о значении лидерства в образовательных учреждениях, типах лидерства, ограничениях прав и поддержке. В статье представлены сведения об авторитарном и демократическом лидерстве.

Ключевые слова: лидерство в образовательном учреждении, типы лидерства, Текущие проблемы лидерства, Правовые ограничения, Финансовая поддержка, Авторитарное лидерство, Демократическое лидерство.

Zamonaviy jamiyatda ta'lim tizimi faqat bilim berishdan iborat emas, balki o'zgaruvchan muhitda raqobatbardosh, innovatsion fikrlashga ega bo'lgan shaxslarni tarbiyalash uchun xizmat qiladi. Bunda ta'lim muassasasi rahbarlarining liderlik qobiliyati va boshqaruvdagi samaradorligi hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ta'limda liderlik bu – faqat boshqaruv emas, balki jamoadagi barcha a'zolari birlashtirish, ularga ilhom berish va muvaffaqiyat sari yo'naltirish san'atidir.

Biroq, bugungi kunda ta'limda liderlikni shakllantirish va samarali boshqaruvni amalga oshirishda bir qator dolzarb muammolar mavjud. Ushbu maqolada ushbu muammolar va ularning yechimlari chuqur tahlil qilinadi.

Ta'limda liderlikning mohiyati va uning o'rni

Liderlik ta'lim muassasasi rahbarining boshqaruv faoliyatini tashkil qilishdagi asosiy qobiliyatlaridan biridir. Samarali liderlik quyidagi vazifalarni bajaradi:

O'quv jarayonining sifatini ta'minlash;

O'qituvchilar va xodimlarni ilhomlantirish;

O'zgarishlarni boshqarish va innovatsiyalarni joriy etish;

Jamiyat ehtiyojlariga mos keladigan ta'limni tashkil etish.

Ta'limda liderlikning turlari

1.Transformatsion liderlik: O‘zgarishlarni boshqarish va jamoani innovatsion fikrlash sari yo‘naltirish.

2.Kollegial liderlik: Jamoaning barcha a‘zolarini qaror qabul qilish jarayoniga jalb qilish.

3.Avtoritar liderlik: Rahbarning qarorlari ustun bo‘lib, qat‘iy boshqaruv amalga oshiriladi.

4.Demokratik liderlik: Jamoa va o‘qituvchilarning fikrini inobatga olgan holda boshqaruvni tashkil qilish.

Liderlikning ta‘lim sifatiga ta‘siri

Liderning qobiliyati ta‘lim tizimining rivoji uchun muhim ahamiyatga ega. Tajribali lider:

Ta‘lim muassasasini rivojlantirish strategiyasini ishlab chiqadi;

O‘qituvchilar va o‘quvchilarga motivatsiya beradi;

Jamoda ijobiy ish muhitini yaratadi.

Ta‘limda liderlikning dolzarb muammolari

Rahbarlik sifatlarining yetishmasligi

Ko‘plab ta‘lim muassasalari rahbarlarida yetakchilik qobiliyatlari kam rivojlangan bo‘lib, bu muammolarni keltirib chiqaradi:

Jamoda nizolar yuzaga kelishi;

Innovatsiyalarga qarshilik;

Samaradorlikning pasayishi.

Moliyaviy va resurs cheklolari

Ko‘pgina ta‘lim muassasalarida yetarli moliyaviy resurslarning yo‘qligi liderlik tashabbuslarini cheklaydi. Masalan: Zamonaviy texnologiyalarni xarid qilishdagi cheklovlar; Malaka oshirish dasturlari uchun mablag‘ yetishmasligi; Innovatsion loyihalarni amalga oshirishdagi qiyinchiliklar.

Huquqiy cheklovlar

Ta‘lim tizimida rahbarlarning mustaqil qaror qabul qilish vakolatlari ko‘pincha qonuniy cheklovlar bilan bog‘liq:

Qarorlarni tasdiqlashda murakkab jarayonlar;

Avtonomiyaning cheklangani sababli tezkor qaror qabul qilish imkoniyatining pasayishi.

Ta‘lim tizimida rahbarlar va o‘qituvchilarning malakasi zamonaviy talab va o‘zgarishlarga mos ravishda yetarli darajada emas. Yosh liderlarni tayyorlash bo‘yicha samarali dasturlarning yo‘qligi;

Ta‘lim tizimida tajribali liderlarning yetishmasligi.

Kommunikatsiya muammolari

Rahbar va jamoa o‘rtasida samarali muloqot o‘rnatilmagani jamoaviy ishda qiyinchiliklarni yuzaga keltiradi:

Jamoa a‘zolari o‘z g‘oyalari va tashabbuslarini rahbarga yetkaza olmasligi;

Xodimlarning motivatsiyasi va ishonchining pasayishi.

O‘zgarishlarga qarshilik

Ko‘plab ta‘lim muassasalari rahbarlari va xodimlari innovatsiyalarni joriy etishda konservativ yondashuvni saqlab qoladilar. Bu esa: Innovatsion texnologiyalarni joriy etishni sekinlashtiradi; Jamoda qarshilik kayfiyatini kuchaytiradi.

Muammolarni hal qilish yo‘llari

1. Kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish

Maxsus treninglar: Ta'lim rahbarlari uchun yetakchilik bo'yicha zamonaviy kurslarni tashkil qilish.

Mentorlik dasturlari: Yosh rahbarlarni tajribali liderlar bilan birgalikda ishlash imkoniyatini ta'minlash.

Ilmiy-amaliy konferensiyalar: Rahbarlar uchun bilim va tajriba almashish maydonini yaratish.

2. Moliyaviy qo'llab-quvvatlash

Innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash uchun davlat va xususiy sektor tomonidan grant dasturlarini kengaytirish.

Ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash.

3. Innovatsiyalarni joriy etish

Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llashni rag'batlantirish.

Innovatsion yondashuvlarga tayyorlik darajasini oshirish.

4. Kommunikatsiya va jamoa boshqaruvi

Rahbarlar uchun kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha maxsus treninglar tashkil qilish.

Xodimlarning g'oyalari va fikrlarini tinglash madaniyatini shakllantirish.

5. Huquqiy asoslarni kengaytirish

Ta'lim muassasalari rahbarlarining qaror qabul qilish avtonomiyasini oshirish. Huquqiy me'yorlarni soddalashtirish va rahbarlarning faoliyatini yengillashtirish.

Xalqaro tajribadan o'rganish

1. Finlandiya modeli

Finlandiyada ta'lim rahbarlariga yuqori darajada avtonomiya berilgan bo'lib, bu ularga mahalliy sharoitlarga mos ravishda innovatsiyalarni joriy etish imkonini beradi.

2. Singapur tajribasi

Singapurda liderlik dasturlari orqali rahbarlar strategik boshqaruv va o'zgarishlarni muvaffaqiyatli amalga oshirish ko'nikmalarini rivojlantiradilar.

3. AQSh tajribasi

AQShda ta'lim rahbarlari uchun transformatsion liderlikka asoslangan maxsus dasturlar mavjud bo'lib, bunda innovatsiyalarni joriy etish va jamoani boshqarish o'rgatiladi.

Ta'limda liderlikni rivojlantirish tizimni isloh qilish va ta'lim sifatini oshirish uchun muhim vosita hisoblanadi. Biroq, liderlikni rivojlantirishda kadrlar yetishmovchiligi, resurslar cheklovi va o'zgarishlarga qarshilik kabi dolzarb muammolarni hal qilish zarur.

Bu maqsadda:

Rahbarlarning malakasini oshirish;

Moliyaviy va innovatsion qo'llab-quvvatlash tizimlarini rivojlantirish;

Huquqiy asoslarni kengaytirish talab etiladi.

Natijada, ta'lim tizimida zamonaviy talab va global standartlarga mos bo'lgan liderlik modeli shakllanadi va bu jamiyatning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi.

REFERENCES

1. Bass, B. M. (1990). Handbook of Leadership: Theory, Research, and Managerial Applications. Free Press.
2. Ushbu kitob liderlik nazariyalari va uslublarining zamonaviy ta'lim tizimida qo'llanish imkoniyatlarini chuqur tahlil qiladi.
3. Fullan, M. (2001). Leading in a Culture of Change. Jossey-Bass.
4. Ta'lim rahbarlari o'zgarishlarni boshqarishda duch keladigan qiyinchiliklar va ularning hal etish strategiyalari.
5. Leithwood, K., Jantzi, D. (2006). Transformational School Leadership for Improved Student Outcomes: A Review of Empirical Evidence. Educational Administration Quarterly.
6. Transformatsion liderlik modeli va uning ta'lim sifatiga ta'siri bo'yicha empirik tadqiqotlar natijalari.
7. Bush, T. (2010). Theories of Educational Leadership and Management. Sage Publications.
8. Ta'limda liderlikning nazariy asoslari va boshqaruv uslublarining o'zaro ta'siri.
9. Barber, M., & Mourshed, M. (2007). How the World's Best-Performing School Systems Come Out on Top. McKinsey & Company.
10. Xalqaro tajribada yuqori samarali ta'lim tizimlarini boshqarish usullari va liderlikning ahamiyati.
11. Hargreaves, A., & Fink, D. (2006). Sustainable Leadership. Jossey-Bass.
12. Ta'lim rahbarlari uchun barqaror liderlik strategiyalari va ular asosida tizimni rivojlantirish yo'llari.
13. Singapur Ta'lim Vazirligi (2018). Leadership in Schools: Developing Future-Ready Leaders.
14. Singapurda ta'lim rahbarlari uchun ishlab chiqilgan liderlik rivojlantirish dasturlarining tahlili.
15. Finlandiya Ta'lim Kengashi (2020). The Finnish Approach to Educational Leadership.
16. Finlandiyada ta'lim tizimini boshqarishdagi liderlikning o'ziga xos xususiyatlari va natijalari.
17. OECD (2019). Educational Leadership for the 21st Century: Trends and Innovations.
18. 21-asr ta'limida liderlikning global tendensiyalari va dolzarb muammolar.
19. Reznik, A., & Schwartz, M. (2016). Barriers to Effective Educational Leadership: International Perspectives. Routledge.
20. Rahbarlik faoliyatida duch kelinadigan muammolar va ularning xalqaro tajribada hal etish usullari.